

Staroslovansko dobo obravnava avtor upravičeno zelo kratko. Toda tudi to žal ni brez napak. Na dvorišču SAZU vkopani silosi niso »starejši« od tu najdenih grobov, temveč kasnejši (Arh. vest. 1951, 164). Še veliko več napak imamo pa pri tolmačenju sl. 15, na kateri so objekti slovanske periode. Avtor jih tolmači kot: »Staroslovanski predmeti belobrdске kulturne skupine, najdeni v inhumacijskih grobovih na dvorišču SAZU leta 1951. Lonci-žare, zapestnice, polmesečna uhana, železen kresilnik, ovratnice«. V resnici bi se pa morala legenda glasiti: staroslovanski predmeti köttlaške in prehodne skupine (ljubljske nekropole so bile doslej štete v köttlaško, ne pa belobrdsko kulturno skupino), najdeni v skeletnih grobovih na dvorišču SAZU in ostalih grobiščih v Ljubljani ter v silosih: lonci, najdeni v silosih (nerazumljivo, kako so sedaj postali grobne žare — glej Arh. vest. 1951, 165 sl.), obsenčna obročka, luničasta uhana, belobrdski uhan, nož, kresilo, ogrlica in zapestnice iz grobov v Ljubljani.

To so neke splošne opombe. Mestni muzej je z izdajo tega vodnika želel nekako preškočiti »Zgodovino mesta Ljubljane«, ki se pripravlja in tiska žal že v nedogled. Čudno je, da se avtor v svojih citatih sklicuje na to edicijo, ki jo je mogel videti samo v rokopisu. In ravno s tem in v zvezi z avtorjevimi citati drugih člankov in razprav, katere, bodimo dosledni, ni niti prečital, je Mestni muzej napravil sebi in drugim s to svojo izdajo kaj slabo uslugo. Sklicevanje, sicer splošno, vendar pa za nedokazane in napačne trditve, na druge avtorje, pomeni tudi nesolidnost takih avtorjev. Tako imamo poleg izrazite znanstvene površnosti v tem delu tudi še lepo število znanstvenih napak. Zeleti bi pa biló, da take in podobne publikacije tako avtorji, kakor izdajatelji v bodoče jemljejo veliko bolj resno, kakor je pričujoči »Vodnik«, ki ga je žal Mestni muzej izdal celo v francoskem prevodu.

Jos. Korošec-Jos. Klemenc

Radomír Pleiner, Výroba železa ve slovanské huti u Zelechovic na Uničovsku (Rozpravy Československé akademie věd, Ročník 65, Rada SV, sešit 6, Praha 1955), 52 str., 11 slik v tekstu, T. I—XIV, 1 priloga, ruski in nemški povzetek.

Českoslovaška akademija znanosti je v svojih Razpravah izdala zanimivo razpravo Radomíra Pleinera, ki obravnava slovanske topilnice za železo v Zelechovicah. Del teh topilnic je bil odkrit že leta 1930. V kasnejših letih so pa našli še nekoliko topilnic. Tedaj jih je Schirmeisen (Verhandlungen des Naturforschenden Vereines, 1931, 128 in Sudeta XI, 1935, 104 sl.) najprej datiral v prvo polovico I. tisočletja n. e., kasneje pa od IX.—X. stoletja n. e. glede na tam najdeno keramiko, vendar pa označil kot germanske. Nova raziskovanja na tem mestu so bila zopet začeta leta 1950, v glavnem, da bi se kontrolirala starejša. Ob tej priliki so bile odkrite tudi še druge peči (sumarni rezultati so bili objavljeni v Archeologický rozhledy 1954).

Topilnice, ki so bile približno 1,0—1,5 m dolge, so bile v vrstah in vkopane v zemljo ali v puhlico. Pred pečmi je bil jarek okoli 0,60 m globok ter 1,0 do 1,50 m širok. Dolg je bil pa okoli 21 m. Od jarka je v vsako peč vodil predor. Iz same peči je bil izdelan lijakast predor. Za pečjo je bila manjša vdolbina. Med njo in rovom, ki je vodil iz peči, je bil ozek kanal, ki je imel v premeru 3—4 cm in ki je rabil za umetno dovajanje zraka. Notranjost peči, kakor tudi samo ognjišče, je bila obzidana na poseben način. Plašč, ki jih je obdajal, je bil izdelan iz plasti gline, ki se je držala puhlice; nato je sledila bela peščena plast in končno svetlo rdeča peščena plast. Notranja dolžina peči, pri primerih, ki so se mogli točno izmeriti, je bila okoli 119 cm, širina pa 64—84 cm, medtem ko je imel predor, ki je vodil iz rova peči, 30—28 × 52 cm v premeru; a rov, ki je vodil iz peči, 25—27 cm v premeru.

Poleg ugotovitve lege in oblike peči je pomemben tudi način taljenja rude, ki so jo pridobivali tako rekoč v neposredni bližini. Glede na relativno majhne peči se je v času enega taljenja moglo iztali približno le 5 kg težki kos kovine ali železa. Ugotovljeno je tudi, da je pri tem dosegla temperatura 1400—1450° C, čeprav se je začela železna ruda taliti že pri temperaturi okoli 500° C. Vendar so pa pokazale analize, da je temperatura dosegla omenjeno višino.

Nova datacija, ki jo glede teh peči postavlja Pleiner, naj bi padala v čas od VIII. do prve polovice IX. stoletja. To datacijo je Pleiner ravno tako napravil na temelju tu najdene keramike, ki jo omenja že Schirmeisen, a ki jo je našel

tudi avtor v neki kulturni jami oddaljeni okoli 150 m od topilnice. Schirmeisen je takšno keramiko, ki jo je našel v samem okviru topilnice, datiral v čas od IX.—X. stoletja. Pleiner pa išče paralele za keramiko predvsem v keramiki Zahodnih Slovanov na Poljskem, delno pa tudi na Češkem. Vendar bi glede na objavljene fragmente postavil to keramiko nekoliko niže, kakor je storil Pleiner, ne glede na datacijo same topilnice, s katero je omenjena keramika lahko v zvezi, ali pa tudi ne. V poštev moramo vzeti predvsem nekatere fragmente keramike, ki imajo mnogo mlajši značaj, kakor je pa sedaj postavljena datacija. (T. XII, 5). Nesporno je, da imajo nekateri fragmenti, ki jih avtor navaja, zaokroženo ustje, drugi zopet ustje ravno odrezano; vendar pa ti detajli še ne pomenijo zadosten razlog, da bi to keramiko mogli postaviti celo v čas VIII. stoletja. Takšni primeri imajo lahko popolnoma lokalni pomen. Ravno tako sodim, da ima tudi celotna ornamentika mlajši značaj že glede na analogije donavskodolinskega prostora. Ako poleg tega vzamemo v poštev že prej citiran fragment (T. XII, 5), ki glede na donavskodolinske primere ni mogel nastati pred X. stoletjem, je sedanja datacija keramike dvomljiva. Verjetno se s tem v zvezi mora postaviti tudi vprašanje datacije samih topilnic, ki razen keramike, ki pa niti ni vedno najdena v njihovem ožjem okviru, nimajo nikakršnega drugega elementa, po katerem bi jih bilo mogoče datirati. Glede na keramiko, kolikor je ta v zvezi z njimi, pa tudi topilnice ne bi mogli datirati pred X. stoletje.

Jos. Korošec

France Starè, Vače. (Arheološki katalogi Slovenije, izdaja Narodni muzej v Ljubljani, Zvezek 1, Ljubljana 1955), 137 str., 107 tabel, 3 plani, 1 priloga, angleški prevod.

Draga Garašanin, Katalog metala. (Narodni muzej, Beograd, Praistorija I Beograd 1954), 88 str., 65 tabel, 1 karta, nemški prevod.

Potreba po katalogih arheološkega gradiva je pri nas že precej stara. Zato so že pred drugo vojno začeli izdajati neke vrste katalogov v znani izdaji »Corpus vasorum antiquorum«, ki pa žal niso bili čisto kataloško izdelani, čeprav so imeli delno tudi ta namen. Po vojni so pa potrebe po katalogih stopile še v dokaj bolj perečo fazo. Med arheologi Jugoslavije je zaradi tega bilo tudi sklenjeno, da se to vprašanje resno vzame v poštev in da se k temu delu čimprej pristopi. Plod tega dela so tudi prvi katalogi, ki smo jih dobili. Tu se bom pa pomudil samo pri dveh katalogih, ki obravnavata kovinsko dobo, od katerih eden obravnava eno najdišče: »Vače«, ki ga je napravil Starè, izdal pa Narodni muzej v Ljubljani; drugi pa obravnava celotno kovinsko gradivo, ki je v Narodnem muzeju v Beogradu. Drugi katalog je napravila Draga Garašanin, izdal pa Narodni muzej v Beogradu.

Laže je kritizirati neki katalog, kakor ga pa izdelati. Vendar pa obstajajo neki splošni principi, ki jih ne gre zanemarjati, saj imamo že dovolj tujih katalogov za primerjavo. Tako je tudi popolnoma jasno, da je katalog nadomestilo za material, ki ali ni dostopen, ali pa je mogoče tudi že propadel. Ker je pa arheološkega gradiva v ogromni množini, je nujno potrebno, da se poišče neko merilo tako v tekstu, kakor tudi v ilustracijah, ki bodo na eni strani nudile vse, kar je potrebno, na drugi strani pa se tudi ne bodo raztegnile v nepotrebno širino. Ker je v predzgodovini vsak, tudi najmanjši fragment pomemben, je vsekakor potrebno, da se kljub temu nič ne izloči.

Oba obravnavana kataloga sta zanimiva tako po razliki podajanja teksta, kakor tudi po ilustracijah. Kataloga se razlikujeta tudi po pojmovanju naloge, ki sta jo skušala rešiti avtorja. V resnici imata oba kataloga delno skupen samo format. Delno je tu vzrok tudi, da en avtor obravnava le eno najdišče in organsko zaključeno celoto, drugi pa zelo široko področje. Kljub temu take razlike, ki jih imamo v teh katalogih, niso bile potrebne.

Ne bom se spuščal v detajlno razdelitev posameznih katalogov. Pač pa bom skušal pokazati na dobre in senčne strani enega, kakor tudi drugega. Že vnaprej pa moram omeniti, da je katalog »Vače« veliko boljši kakor beograjska izdaja »Katalog metala«.

S tehnične strani je katalog »Vače« mnogo bolje opremljen, tiskan na boljšem papirju, sam tisk veliko bolj čist in ilustracije veliko bolje odtisnjene,